

APLICAREA LEGII ÎN TIMP

Garofița HAITA – Consilier juridic superior
 Direcția Generală Juridică
 Ministerul Finanțelor Publice

Sediul materiei cu privire la aplicarea normei juridice în timp este în primul rând art. 78 din Constituția României¹, potrivit căruia legea, în sens larg, intră în vigoare la 3 zile de la data publicării în Monitorul Oficial al României sau la o dată ulterioară prevăzută în textul ei. În acest sens sunt și dispozițiile art. 12 alin. (1) din Legea nr. 24/2000² privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

În acord cu normele de ordine constituțională, art. 6 alin. (1) din Legea nr. 287/2009³ privind Codul civil, republicată, cu modificările și completările ulterioare, stabilește că legea civilă se aplică în intervalul de timp cuprins între data intrării în vigoare și data ieșirii sale din vigoare. Aceasta nu are putere retroactivă.

În acest cadru de reglementare este necesar a se avea în vedere succesiunea legilor în timp; ca urmare a modificării continue a relațiilor sociale apar cazuri când o situație juridică se naște, se modifică și se stinge, sub imperiul legii în care au luat ființă, dar pot apărea și cazuri când o situație juridică se naște sub imperiul unei legi și se află în curs de desfășurare la momentul intrării în vigoare a unei legi noi.

Această din urmă situație implică o analiză a succesiunii legilor în timp, întrucât creează un conflict de lege în timp, conflict care se soluționează de așa-numitul drept tranzitoriu sau intertemporal⁴.

Literatura juridică reține faptul că, în atare situație, trebuie să se țină seama de:

- a. principiul neretroactivității legii civile noi;
- b. principiul aplicării imediate a legii civile noi, acesta din urmă cunoscând însă excepția ultraactivității (supraviețuirii) legii vechi.

a. Cu privire la **neretroactivitatea legii civile noi**, arătăm faptul că, anterior, acest principiu a fost consacrat de art. 1 din Codul civil de la 1864 iar, ulterior, preluat în cuprinsul art. 6 alin. (1) din noul Cod civil, potrivit căruia "(...) Aceasta nu are putere retroactivă."

Totodată, trebuie reținut faptul că principiul neretroactivității a devenit, prin inserarea în Constituția României din 1991 a art. 15 alin. (2), potrivit căruia "Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile", un principiu constituțional.

Astfel, neretroactivitatea legii, ca principiu constituțional, este obligatorie, pentru toate ramurile de drept, fără excepție, nu numai pentru acelea care îl prevăd explicit. În afara excepției stabilite prin Constituție, care privește legea penală sau contravențională mai favorabilă, nicio altă excepție nu poate aduce limitări acestui principiu constituțional, iar acele prevederi contrarii trebuie a fi considerate neconstituționale și atacate pe căile controlului de neconstituționalitate.

Acest principiu se prezintă ca o garanție fundamentală a drepturilor constituționale, îndeosebi a libertății și siguranței persoanei.

Așa cum se reține în literatura juridică, principiul neretroactivității legii civile constă în aceea că legea civilă se aplică numai situațiilor juridice care iau naștere după intrarea ei în vigoare, aplicându-se doar pentru viitor, nu și pentru trecut⁵.

¹ *Constituția României din 31.10.2003* (M.O. nr. 767/31.10.2003)

² *Legea nr. 24/27.03.2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative*, republicată (M.O. nr. 260/21.04.2010), cu modificările și completările ulterioare

³ *Legea nr. 287/17.07.2009 privind Codul civil*, republicată (M.O. nr. 505/15.07.2011), cu modificările și completările ulterioare

⁴ *** – *Noul Cod civil - comentarii, doctrină și jurisprudență*, Ed. Hamangiu, 2012

⁵ *Ibidem*

Cu privire la neconstituționalitatea unor legi, pot fi subliniate ca relevante și desigur cu titlu de exemplu Decizia nr. 22/1993⁶ și Decizia nr. 6/1993⁷ pronunțate de Curtea Constituțională, cu precizarea că deciziile Curții Constituționale sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor, conform art. 147 alin. (4) din Constituția României și a art. 31 din Legea nr. 47/1992⁸ privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările ulterioare.

Prin Decizia nr. 22/1993, Curtea Constituțională a constatat neconstituționalitatea prevederilor art. V din Legea nr. 49/1992⁹ pentru modificarea și completarea unor reglementări din legislația de asigurări sociale, potrivit cărora “Dispozițiile prezentei legi se aplică de la data de 1 aprilie 1992”.

Așa cum se reține în cuprinsul deciziei, această lege a fost adoptată de către Camera Deputaților și de către Senat, în ședințe separate, la 21 mai 1992, a fost promulgată de Președintele României la data de 22 mai 1992 și publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 107 din 26 mai 1992.

Pentru a se pronunța astfel, Curtea Constituțională a reținut în motivarea deciziei că “Din coroborarea celor două texte constituționale rezultă că legea, cu excepția legii penale mai favorabile, intră în vigoare la data publicării ei în Monitorul Oficial al României sau la data prevăzută expres în textul acesteia. Data prevăzută în textul legii nu poate fi decât posterioară datei publicării în Monitorul Oficial al României și nicidecum anterioară acesteia, ca în speță, deoarece potrivit principiului neretroactivității legii, care a dobândit o valoare constituțională prin art. 15 alin. (2), legiuitorul este obligat să nu emită legi cu caracter retroactiv.

Singura excepție de la principiul neretroactivității este prevăzută în mod expres de legea fundamentală și ea privește numai legile penale mai favorabile.

Legea nr. 49/1992 nu este lege penală și, ca atare, intră sub incidența prevederilor art. 15 alin. (2) din Constituție.

În consecință, art. V din Legea nr. 49/1992 care dispune că aceasta se aplică de la data de 1 aprilie 1992 este neconstituțional, deoarece încalcă principiul neretroactivității legii.”.

Păstrând ordinea ideilor, în ceea ce privește Decizia nr. 6/1993, Curtea Constituțională a fost sesizată, la data de 9 februarie 1993, de către 52 deputați, asupra neconstituționalității Legii pentru modificarea Legii nr. 58/1992¹⁰, adoptată de Camera Deputaților în ședința din 17 decembrie 1992 și de Senat în ședința din 4 februarie 1993.

Așa cum se reține în cuprinsul deciziei mai sus menționate, luarea unei decizii a impus Curții Constituționale examinarea cel puțin a trei probleme, și anume: dacă art. 1 din legea atacată este constituțional; dacă art. 2 din legea atacată este constituțional; dacă poate constata neconstituționalitatea art. 3 alin. (2) din Legea nr. 58/1992.

Cât privește art. 2 din Legea pentru modificarea Legii nr. 58/1992, acesta stabilea că “Dispozițiile prezentei legi se aplică de la data de 1 ianuarie 1993”. Tot în textul legii se arată că ea

⁶ Decizia Curții Constituționale nr. 22/21.04.1993 privind admiterea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. V din Legea nr. 49/1992 pentru modificarea și completarea unor reglementări din legislația de asigurări sociale (M.O. nr. 129/17.06.1993)

⁷ Decizia Curții Constituționale nr. 6/25.02.1993 cu privire la constituționalitatea Legii de modificare a Legii nr. 58/1992 cu privire la corelarea salariilor prevăzute în Legea nr. 53/1991, Legea nr. 40/1991 și Legea nr. 52/1991 cu nivelul salariilor de la societățile comerciale și regiile autonome (M.O. nr. 61/25.03.1993)

⁸ Legea nr. 47/18.05.1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată (M.O. nr. 807/03.12.2010), cu modificările ulterioare

⁹ Legea nr. 49/25.05.1992 pentru modificarea și completarea unor reglementări din legislația de asigurări sociale (M.O. nr. 107/26.05.1992); act normativ abrogat de Legea nr. 19/17.03.2000 privind sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale (M.O. nr. 140/01.04.2000); act normativ abrogat de Legea nr. 263/16.12.2010 privind sistemul unitar de pensii publice (M.O. nr. 852/20.12.2010), cu modificările și completările ulterioare

¹⁰ Legea nr. 58/19.06.1992 cu privire la corelarea salariilor prevăzute de Legea nr. 53/1991, Legea nr. 40/1991 și Legea nr. 52/1991 cu nivelul salariilor de la societățile comerciale și regiile autonome (M.O. nr. 140/23.06.1992), cu modificările ulterioare

a fost adoptată de Camera Deputaților la 17 decembrie 1992 și de către Senat la 4 februarie 1993.

În motivarea deciziei prin care a fost declarată neconstituțională Legea pentru modificarea Legii nr. 58/1999, Curtea a reținut că "..., legea stabilește că intră în vigoare la o dată anterioară votării sale și, bineînțeles, eventualei sale promulgări și publicări în Monitorul Oficial al României. Or, potrivit art. 15 alin. (2) din Constituție, legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale mai favorabile, iar potrivit art. 78 din Constituție, legea se publică în Monitorul Oficial al României și intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei. Este evident, în pofida oricărei alte interpretări, că data prevăzută în textul unei legi nu poate fi decât posterioară publicării sale în Monitorul Oficial al României, în afara excepției prevăzute de către art. 15 alin. (2) din Constituție. De aceea, art. 2 din legea în discuție este în vădită contradicție, cu dispozițiile constituționale.”.

b. Aplicarea imediată a legii noi și ultraactivitatea legii vechi

În Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările și completările ulterioare, principiul aplicării imediate a legii noi își are sediul la art. 6 alin. (5) și (6), potrivit căruia "(5) Dispozițiile legii noi se aplică tuturor actelor și faptelor încheiate sau, după caz, produse ori săvârșite după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după intrarea sa în vigoare.

(6) Dispozițiile legii noi sunt de asemenea aplicabile și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia, derivate din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere, din raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor, și din raporturile de vecinătate, dacă aceste situații juridice subzistă după intrarea în vigoare a legii noi.”.

Este de semnalat aici că, în ceea ce privește sintagma "situațiilor juridice" prevăzută la art. 6 alin. (5) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările și completările ulterioare, literatura de specialitate¹¹ reține că, aceasta însumează raporturile juridice generate de drepturi și obligații, stările care caracterizează o persoană (capacitate, căsătorie, filiație etc.) și însușirile juridice ale unui bun (fungibil, nefungibil, divizibil sau indivizibil, aflat sau scos din circuitul civil etc.). După natura lor, situațiile juridice pot fi obiective (legale), atunci când conținutul și efectele pe care le produc derivă imperativ din lege, și subiective (individuale) dacă sunt stabilite, liber voit, de părți sau parte, prin contract ori act juridic unilateral.

Temporal, situațiile juridice se pot consuma uno ictu dacă se nasc, se modifică, se sting ori își produc efectele într-un singur moment, ori permanent dacă sunt de durată, evoluează și produc efecte succesive. Astfel, în raport cu data intrării în vigoare a noii legi, o situație juridică poate aparține trecutului, prezentului sau viitorului.

Relevantă pentru acest cadru de prezentare este și distincția care diferențiază noțiunile de fapt și act juridic.

În acest context, se reține că prin fapt juridic se înțelege orice eveniment natural sau social și orice faptă săvârșită fără intenția de a produce efecte juridice determinate, spre deosebire de actul juridic care cuprinde trei elemente esențiale: manifestarea de voință, tendința către efectele juridice și legătura necesară între acestea, cel mai energic element care distinge actul juridic de faptul juridic fiind tendința de a produce efecte juridice.¹²

Revenind la dispozițiile legale mai sus citate arătăm că în sensul acestor norme este și Decizia nr. 4/2013¹³ referitoare la efectele divorțului cu privire la raporturile dintre părinți și copiii lor minori, prin care Înalta Curte de Casație și Justiție a admis recursul în interesul legii și a decis că prevederile art. 396-404 din noul Cod civil sunt aplicabile și cererilor de divorț formulate

¹¹ Baias, Fl., A., Chelaru, E., Constantinovici, R., Macovei, I. – *Noul Cod civil, Comentariu pe articole*, Ed. C.H. BECK, București, 2012

¹² Analele Universității "Constantin Brâncuși" din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice nr. 1/2011

¹³ *Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 4/18.03.2013 privind judecarea recursului în interesul legii ce formează obiectul Dosarului nr. 1/2013* (M.O. nr. 226/19.04.2013)

Înainte de intrarea în vigoare a noului Cod civil și aflate pe rolul instanțelor de judecată în căile de atac.

Principiul aplicării imediate a legii civile noi este regula de drept potrivit căreia, de îndată ce legea a fost adoptată, legea nouă se aplică tuturor situațiilor ivite după intrarea sa în vigoare, excluzând aplicarea legii vechi.¹⁴ Acest principiu nu este consacrat expresias verbis, este o consecință firească a principiului neretroactivității, pe care îl completează, cum se reține spre exemplu în Decizia nr. 2.449/2013¹⁵ pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție.

De la acest principiu există o excepție, anume ultraactivitatea (supraviețuirea) legii vechi.

Această excepție poate fi prevăzută de legiuitor, în mod expres, în cuprinsul legii noi sau poate fi dedusă din redactarea legii. Inserarea unei astfel de prevederi își găsește justificarea în necesitatea aplicării legii vechi, pentru acele situații juridice în curs de desfășurare și până la momentul consumării lor.

Conform art. 54 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare, "(1) Dispozițiile tranzitorii cuprind măsurile ce se instituie cu privire la derularea raporturilor juridice născute în temeiul vechii reglementări care urmează să fie înlocuită de noul act normativ.

(2) Dispozițiile tranzitorii trebuie să asigure, pe o perioadă determinată, corelarea celor două reglementări, astfel încât punerea în aplicare a noului act normativ să decurgă firesc și să evite retroactivitatea acestuia sau conflictul între norme succesive."

Prin urmare, dispozițiile tranzitorii sunt necesare ori de câte ori noua reglementare antrenează consecințe asupra vechilor reglementări, determinând o situație tranzitorie.

În atare situație, menționăm faptul că, atunci când legiuitorul dorește ca noile reglementări să nu se aplice raporturilor juridice născute sub imperiul vechii legi, care sunt în curs de soluționare, dispune expres acest lucru. Spre exemplu, legiuitorul a ales ca noile dispoziții de procedură civilă să se aplice numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acestuia în vigoare. În acest sens se evidențiază dispozițiile art. 3 alin. (2) din Legea nr. 76/2012¹⁶ pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010¹⁷ privind Codul de procedură civilă, care prevăd că "Procesele începute prin cereri depuse, în condițiile legii, la poștă, unități militare sau locuri de deținere înainte de data intrării în vigoare a Codului de procedură civilă rămân supuse legii vechi, chiar dacă sunt înregistrate la instanță după această dată."

Mai mult, alin. (1) al aceluiași articol statuează că "Dispozițiile Codului de procedură civilă se aplică numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acestuia în vigoare."

Totodată, așa cum se menționează, cu titlu de exemplu, în cuprinsul Deciziei nr. 447/2013¹⁸ a Curții Constituționale, Legea nr. 85/2006¹⁹ privind procedura insolvenței nu conține o normă de ultraactivitate a legii vechi, legea nouă aplicându-se și proceselor în curs de derulare la momentul edictării ei.

Adăugăm în același sens faptul că prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2013²⁰ privind reglementarea unor măsuri fiscale, prin care a fost modificat art. 120¹ referitor la penali-

¹⁴ Beleiu, Ghe. – *Drept civil român*, Ed. Șansa, p. 50

¹⁵ <http://www.iccj.ro/cautare.php?id=94660>

¹⁶ *Legea nr. 76/24.05.2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă* (M.O. nr. 365/30.05.2012), cu modificările ulterioare

¹⁷ *Legea nr. 134/01.07.2010 privind Codul de procedură civilă*, republicată (M.O. nr. 545/03.08.2012), cu modificările și completările ulterioare

¹⁸ *Decizia Curții Constituționale nr. 447/29.10.2013 referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 91/2013 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență* (M.O. nr. 674/01.11.2013)

¹⁹ *Legea nr. 85/05.04.2006 privind procedura insolvenței* (M.O. nr. 359/21.04.2006), cu modificările și completările ulterioare

²⁰ *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/29.05.2013 privind reglementarea unor măsuri fiscale* (M.O. nr. 320/03.06.2013)

tățile de întârziere, din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003²¹ privind Codul de procedură fiscală, republicată, cu modificările și completările ulterioare, la art. II alin. (2) s-a prevăzut că "Pentru obligațiile de plată cu scadența până la data de 1 iulie 2013 care se sting după această dată, se aplică nivelul de penalitate de întârziere potrivit legislației în vigoare până la data de 1 iulie 2013."

Mai considerăm necesar de punctat că din economia art. 6 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările și completările ulterioare, înțelegând să coroborăm, de această dată, alin. (2) cu alin. (5) ale acestui articol, potrivit cărora:

"(2) Actele și faptele juridice încheiate ori, după caz, săvârșite sau produse înainte de intrarea în vigoare a legii noi nu pot genera alte efecte juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii sau, după caz, a săvârșirii ori producerii lor.

(...)

(5) Dispozițiile legii noi se aplică tuturor actelor și faptelor încheiate sau, după caz, produse ori săvârșite după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după intrarea sa în vigoare."

rezultă că actele și faptele juridice încheiate ori, după caz, săvârșite sau produse înainte de intrarea în vigoare a legii noi nu pot genera alte efecte juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii sau, după caz, a săvârșirii ori producerii lor. Astfel, dispozițiile legii noi urmează a se aplica tuturor actelor și faptelor încheiate sau, după caz, produse sau săvârșite după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după intrarea sa în vigoare.

Prin urmare, în ceea ce privește regulile de soluționare a conflictului de legi intertemporal, literatura juridică²² reține următoarele:

a) dacă situația juridică s-a constituit (format), modificat sau încheiat (stins) și, imediat după aceea, a intrat în vigoare o lege nouă, care schimbă condițiile de constituire, modificare sau stingere, situația juridică nu este afectată, aceasta se apreciază după legea în vigoare la data constituirii, modificării sau stingerii;

b) dacă o situație juridică și-a produs o parte dintre efecte până la intrarea în vigoare a legii noi, legea nouă nu le modifică sau desființează, legea nouă se aplică doar efectelor care urmează să se producă în viitor;

c) dacă situația juridică privește un act juridic lovit de nulitate potrivit legii vechi, chiar dacă legea nouă l-ar considera valabil, el rămâne supus legii vechi, pentru că valabilitatea actului se apreciază în funcție de condițiile prevăzute de legea în vigoare la data constituirii lui.

Legile de drept public și cele care interesează ordinea publică sunt de imediată aplicare.

Astfel, potrivit literaturii de specialitate²³, caracterul activ (neretroactiv) al normei juridice ridică interesante aspecte practice în domeniul dreptului privat. În domeniul dreptului public, este de principiu că aplicarea imediată a normei noi este de strictă necesitate. Aici, problema conflictului în timp de norme se pune în alți termeni. Normele de drept public (de drept constituțional, normele care organizează puterile și autoritățile publice, normele care privesc exercițiul drepturilor cetățenești, normele de competență, normele de procedură) se aplică imediat, înlăturând normele vechi. Tot astfel se prezintă și cazul dispozițiilor imperative din domeniul dreptului privat (care interesează ordinea publică).

În ceea ce privește aplicarea dreptului civil, în calitatea sa de drept comun, în doctrină²⁴ se consideră că atunci când o altă ramură de drept nu conține norme proprii care să reglementeze un anumit aspect al unui raport juridic, se apelează la norma corespunzătoare din Codul civil sau, într-o exprimare plastică, se poate spune că dreptul civil "împrumută" normele sale altor ramuri de drept, când acestea nu au norme proprii pentru o anumită situație juridică.

²¹ Ordonanța Guvernului nr. 92/24.12.2003 privind Codul de procedură fiscală, republicată (M.O. nr. 513/31.07.2007), cu modificările și completările ulterioare

²² Idem 4

²³ Popa, N. – *Teoria generală a dreptului*, Ed. ALL BECK, București, 2002

²⁴ Beleiu, Ghe. – *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Casa de Editură și Presă Șansa, București, 2000

În ceea ce privește dreptul public, care este caracterizat de aceea că una dintre părți (statul) are o poziție supraordonată în relația sa cu alte subiecte de drept, normele acestuia urmează a se aplica imediat.

În sensul celor de mai sus, este și practica instanțelor de judecată. Arătăm cu titlu de exemplu că Decizia nr. 2.122/2001²⁵ pronunțată de Curtea Supremă de Justiție, statuează: "Prin art. 1 din Codul civil se arată că «legea dispune numai pentru viitor, ea nu are putere retroactivă» iar art. 15 alin. (2) din Constituție, consacrand principiul neretroactivității, stabilește că «legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale mai favorabile» dar consacră în același timp principiul aplicării imediate a legii noi.

Potrivit acestui principiu, legea nouă nu poate fi aplicată asupra unor fapte petrecute înainte de intrarea ei în vigoare, ea trebuie să respecte situațiile juridice definitive constituite și efectele acestora consemnate anterior, deoarece în acest mod se asigură stabilitatea raporturilor juridice.

Dar legea nouă se va aplica de la intrarea ei în vigoare fără a fi retroactivă, nu numai situațiilor juridice care se vor naște, se vor modifica ori stinge după această dată, ci, de regulă, și situațiilor juridice în curs de formare, modificare sau stingere la data intrării ei în vigoare, precum și efectelor prezente sau viitoare ale unor raporturi juridice trecute.

Pe de altă parte, pot exista fapte sau situații de fapt care durează în timp și astfel cad sub imperiul mai multor legi succesive sau care capătă o reglementare abia prin legea nouă care le atribuie puterea de a constitui, modifica sau stinge o situație juridică. (...)"

Totodată, cu privire la acest principiu constituțional, Curtea Constituțională a statuat constant în jurisprudența sa (de exemplu, prin Decizia nr. 291/2004²⁶) că "o lege nu este retroactivă atunci când modifică pentru viitor o stare de drept născută anterior și nici atunci când suprimă producerea în viitor a efectelor unei situații juridice constituite sub imperiul legii vechi, pentru că în aceste cazuri legea nouă nu face altceva decât să refuze supraviețuirea legii vechi și să reglementeze modul de acțiune în timpul următor intrării ei în vigoare, adică în domeniul ei propriu de aplicare."

În acest registru de discuție, devin interesante aplicațiile practice ale principiilor mai sus amintite, motiv pentru care ne putem imagina ipoteza de mai jos.

Să presupunem că un raport juridic s-a constituit, și-a produs în întregime efectele și s-a stins sub imperiul unei singure legi; acest raport juridic rămâne guvernat de legea sub imperiul căreia s-a format, fără a fi afectat de legea nouă.

Dacă însă situația juridică și-a produs o parte din efecte până la data intrării în vigoare a legii noi, legea nouă nu le modifică și nici nu le desființează, ea urmând să se aplice doar efectelor care urmează să se producă în viitor.

Astfel, pentru a rămâne în actualitate, o normă relativ de dată recentă ar putea sta la baza montajului nostru teoretic.

Prin Legea nr. 270/2013²⁷ pentru modificarea și completarea Legii nr. 500/2002²⁸ privind finanțele publice, cu modificările și completările ulterioare, la pct. 81 a fost introdus art. 73¹, cu următorul cuprins "Recuperarea sumelor reprezentând prejudicii/plăți nelegale din fonduri publice, stabilite de organele de control competente, se face cu perceperea de dobânzi și penalități

²⁵ Decizia Curții Supreme de Justiție nr. 2.122/01.06.2001 - Impozit pe profit. Privatizare prin transmitere de acțiuni. Reducerea impozitului pe profit aferent acțiunilor dobândite. Legea aplicabilă. Legalitatea impunerii, publicată în SET nr. 2/2001 al CSJ

²⁶ Decizia Curții Constituționale nr. 291/01.07.2004 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor articolului unic din Legea nr. 428/2002 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 181/2001 privind modificarea și completarea Legii nr. 314/2001 pentru reglementarea situației unor societăți comerciale (M.O. nr. 753/18.08.2004)

²⁷ Legea nr. 270/15.10.2013 pentru modificarea și completarea Legii nr. 500/2002 privind finanțele publice (M.O. nr. 642/18.10.2013)

²⁸ Legea nr. 500/11.07.2002 privind finanțele publice (M.O. nr. 597/13.08.2002), cu modificările și completările ulterioare

de întârziere sau majorări de întârziere, după caz, aplicabile pentru veniturile bugetare, calculate pentru perioada de când s-a produs prejudiciul/s-a efectuat plata și până s-au recuperat sumele."

Într-un atare cadru de reglementare încercăm să plasăm următoarea situație de fapt:

Să presupunem spre exemplu că, în cadrul unei acțiuni de verificare a modului de utilizare a fondurilor publice, organele abilitate de lege au stabilit și constatat prin act administrativ, întocmit (finalizat) înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 270/2013, încălcarea unor reguli de cheltuire a fondurilor publice. În atare împrejurare, se poate observa că la momentul intrării în vigoare a Legii nr. 270/2013, situația juridică descrisă era constituită și stinsă, fapt pentru care aceasta se analizează în funcție de legea în vigoare la momentul constituirii, respectiv stingerii.

Însă, în cazul în care acțiunea de verificare a modului de utilizare a fondurilor publice s-a demarat sub imperiul vechii legi, dar actul administrativ s-a încheiat (finalizat) după intrarea în vigoare a legii noi, respectiv a Legii nr. 270/2013 pentru modificarea și completarea Legii nr. 500/2002, întrucât această din urmă lege nu cuprinde norme tranzitorii în ceea ce privește situațiile născute anterior intrării în vigoare a noii legi, ar rezulta că prevederile legii noi se aplică, de la data intrării în vigoare, tuturor actelor și faptelor încheiate sau, după caz, produse sau săvârșite după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după intrarea sa în vigoare.

Practic legea nouă dispune calculul de accesorii pentru perioada de când s-a produs prejudiciul ori s-a efectuat plata nelegală din fondurile publice și până la recuperarea sumelor.

Dacă data producerii prejudiciului este anterioară intrării în vigoare a legii noi, lege care a stabilit calculul de accesorii, ulterior producerii prejudiciului, se pune întrebarea cu privire la data de la care curg accesoriile.

Reiterând ideea că actul este finalizat sub imperiul legii noi și prin urmare începe să producă efecte juridice guvernate de această lege, s-ar putea acredita ideea că, în considerația principiului neretroactivității legii, ar fi marcant pentru calculul accesoriilor, momentul intrării în vigoare a legii noi.

Se poate pune însă întrebarea, pornind de la prezumția că actul juridic este încheiat/guvernate de legea nouă, iar recuperarea este o operațiune care se realizează tot sub imperiul legii noi, dacă nu cumva momentul relevant ar fi data producerii prejudiciului. S-ar afecta în acest caz principiul neretroactivității, precum și cel al aplicării imediate a legii noi, cu particularitatea că legiuitorul nu a înțeles să reglementeze o normă tranzitorie?

Spațiul dedicat discuțiilor pe această temă este unul deschis și rămâne discutabil în ce măsură nu ar primi și abordarea potrivit căreia norma vizată s-ar aplica numai prejudiciilor produse și constatate după intrarea în vigoare a legii noi.

În orice caz, aplicarea legii este un act ce trebuie realizat cu mare acuratețe, valorificând deopotrivă litera și spiritul legii, fără a ignora principiile mai sus invocate, precum și aspecte care concură în egală măsură la înfăptuirea unui act profesionist.

Tangențial la cele de mai sus sunt și reținerile surprinse de Înalta Curte de Casație și Justiție care a hotărât că, în cazul contractelor cu executare succesivă, aplicarea principiului "tempus regit actum", pentru succesiunea legilor civile în timp, are ca efect faptul că fiecare dintre prestațiile succesive executate și fiecare dintre obligațiile asumate în cadrul contractului sunt guvernate de reglementările în vigoare la momentul executării, obligațiile reciproce executându-se succesiv (în timp). Prin urmare, chiar dacă un contract cu executare succesivă este guvernate de o lege, efectele, respectiv executarea prestațiilor succesive pot fi guvernate de o altă lege, în funcție de legea în vigoare la fiecare dintre aceste momente. În speță, în cazul unui contract de închiriere, s-a pus problema dacă totalul penalităților de întârziere izvorâte după luna iulie 2009, moment la care a intrat în vigoare Legea nr. 246/2009²⁹, pot depăși cuantumul sumei asupra căreia sunt calculate, în condițiile în care acest act normativ a abrogat dispozițiile Legii nr. 469/2002 privind unele măsuri pentru întărirea disciplinei contractuale, care limitau dreptul la

²⁹ *Legea nr. 246/30.06.2009 pentru abrogarea Legii nr. 469/2002 privind unele măsuri pentru întărirea disciplinei contractuale* (M.O. nr. 450/30.06.2009)

penalizări de întârziere nestipulate expres. Înalta Curte a statuat că “drepturile și obligațiile născute după luna iulie 2009 nu pot fi guvernate de legea abrogată, în speță, de prevederile Legii nr. 469/2002 (cum în mod greșit au reținut ambele instanțe), care limitau dreptul la penalizări de întârziere nestipulate expres, fiind lipsit de orice temei juridic a se acredita ideea că efectelor ulterioare ale unui contract cu executare succesivă li se vor aplica prevederile unei legi abrogate” (*Decizia nr. 2.449 din 19 iunie 2013 pronunțată în recurs de Secția a II-a civilă a Înaltei Curți de Casație și Justiție având ca obiect pretenții*).

De asemenea, sunt orientative în acest registru de discuție și reținerile din Decizia Curții Constituționale nr. 447/2013 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 91/2013 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență, din care le surprindem pe cele relevante:

“Principiul securității juridice, enunțat în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, este, de fapt, principiul încrederii juridice. Actul juridic trebuie să fie clar și previzibil, or, prin dispozițiile legale criticate, se creează prejudicii materiale agenților economici. (...)

Principiul previzibilității impune ca autoritățile publice să reglementeze relațiile sociale prin adoptarea de acte normative care să intre în vigoare, în cazuri justificate, după trecerea unei perioade rezonabile de timp, astfel încât să permită oricărei persoane să poată recurge la consultanță de specialitate în vederea adoptării unei atitudini potrivite. Lipsa unei asemenea exigențe a normelor juridice determină o nesiguranță a raporturilor juridice, care poate avea ca efect vătămarea drepturilor subiecților de drept vizați de ipoteza normei legale. (...)

Se consideră că la stabilirea sferei de acțiune în timp a legii trebuie să se țină cont atât de prioritatea noii legi față de cea veche, dar și de siguranța raporturilor juridice, care presupune ca acestea să nu fie desființate sau modificate, fără un motiv de ordine publică.

A da o interpretare diferită principiului neretroactivității înseamnă, pe de o parte, a-i solicita subiectului de drept, încă de la data introducerii cererii, o anumită conduită care nu era prevăzută de lege, iar, pe de altă parte, a admite faptul că soluționarea cererii acestuia este supusă unor factori aleatori, interveniți în perioada de observație specifică procedurii insolvenței. (...)

Guvernul mai semnalează că în dreptul procesual civil există mai multe precedente legislative care prevăd soluția aplicării imediate a normei (deci, inclusiv proceselor în derulare). Se menționează, cu titlu de exemplu, art. 81 din Legea nr. 503/2004 privind redresarea financiară, falimentul, dizolvarea și lichidarea voluntară în activitatea de asigurări. De asemenea, se mai arată că vechea reglementare, Legea nr. 85/2006, nu conținea o normă de ultraactivitate a legii vechi, legea nouă aplicându-se și proceselor în curs de derulare la momentul edictării ei, iar această soluție nu a fost declarată neconstituțională. (...)

În acest sens, Curtea Constituțională a statuat în jurisprudența sa (de exemplu, Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 53 din 23 ianuarie 2012) că, de principiu, orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, printre acestea numărându-se previzibilitatea, ceea ce presupune că acesta trebuie să fie suficient de precis și clar pentru a putea fi aplicat; astfel, formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate - care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist - să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat. Desigur, poate să fie dificil să se redacteze legi de o precizie totală și o anumită suplețe poate chiar să se dovedească de dorit, suplețe care nu trebuie să afecteze însă previzibilitatea legii (a se vedea, în acest sens, Decizia Curții Constituționale nr. 903 din 6 iulie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 584 din 17 august 2010, și Decizia Curții Constituționale nr. 743 din 2 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 579 din 16 august 2011, precum și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la care se rețin, spre exemplu, Hotărârea din 15 noiembrie 1996, pronunțată în Cauza *Cantoni împotriva Franței*, paragraful 29, Hotărârea din 25 noiembrie 1996, pronunțată în Cauza *Wingrove împotriva Regatului Unit*, paragraful 40, Hotărârea din 4 mai 2000, pronunțată în Cauza *Rotaru împotriva României*, paragraful 55, Hotărârea din 9 noiembrie 2006, pronunțată în Cauza *Leempoel & S.A. ED. Cine Revue împotriva Belgiei*, paragraful 59).”